

Izaja vsak četrtak
in velja s poštnino
vred in v Mariboru
s pošiljanjem na dom
za celo leto K 4.—
za pol leta „ 2.—
za četrt leta „ 1.—

Naročnina se pošilja
upravnštvu tiskarni
sv. Cirila, koroške
ulice št. 5. List se
pošilja do odpovedi.

Deležniki katol. tiskovnega društva dobivajo list brez posebnih naročnin.

SLOVENSKI

GOSPODAR.

List ljudstvu v pouk in zabavo.

Pesamezni listi dobajo se v tiskarni in pri gospodu Novak-u na velikem trgu po 10 h.

Rekopisi se ne vračajo, neplačani listi se ne sprejemajo.

Za oznanila se plačuje od navadne vrstice, če se natisne enkrat, po 15 h, dvakrat 25 h, trikrat 35 h.

Inserati se sprejemajo do srede popoldne.

Štev. 52.

V Mariboru, dne 24. decembra 1903.

Tečaj XXXVII.

Mir ljudem ...!

Božični čas je tukaj in nekaj slovesen mir se nam približuje, ki bo božične praznike dosegel svoj vrhunec. Delo poneha, tovarne, delavnice se zapirajo; ljudje hite k predragim svojcem in ostajajo pri njih v pristrčnih pogovorih; tudi v srca naša prihaja ob tem času prej neznano osrečujoče čustvo miru. Iz človeških domovanj, iz zamrlih poljan, iz velih gozdov, od povsod nam diha nekaj slovesen mir nasproti. To je božični mir, ki ga prinašajo bednemu človeštvu leto za letom božični prazniki!

Mir ljudem ...! zapeli so pred blizu dvetisoč leti nebeski krilatci nad Betlehemom, kjer se je rodil Spasitelj naš. In ta mir se vrača od istega časa vsako leto med odrešeno stvarstvo. Naša srca pa čutijo sladkost tega miru in si ga želijo, da bi ostal vedno, vedno v njih ...

Vedno bi radi imeli mir božičnih praznikov. Toda, ah, niso vsi ljudje dobre volje, in zato se tudi ne bo zaželenega trajnega miru. S strahom gledamo zopet v bodočnost. Že vidimo sovražnike, ki nam prihajajo nasproti z grdim orožjem laži, obrekovanja in hujkanja. Nič jim ni sveto, nič jim ni drago, vse hočejo podjarmiti in zaslužiti. Toda, udali se jim ne bomo!

Mir si želimo iz vse duše, toda ne takega miru, da bi pripoznavali laž, obrekovanje in hujkanje za svoj življenjski namen, za svoje vzore. Mir hočemo, a ker nam ga sovražniki nočejo dati radovoljno, hočemo si ga priboriti. In čim bolj koprne naša srca po

miru, tem odločnejše, tem hrabrejše bo naše vojevanje. Udati se nočemo, mi hočemo miru, onega miru, ki ga daje gorka ljubezen do vere, ki ga diha živo narodno prepričanje, ki ga rosi splošno blagostanje. Kmalu, kmalu že naj pride čas, ko bo vedno vladal nad nami Slovenci tak mir!

Zatirani štajerski Slovenci.

(Govor poslanca Jos. Žičkarja v seji deželnega zbora dne 12. novembra 1903.)

Visoka zbornica! Ko smo v finančnem odseku obravnavali o pokritju deželnih stroškov, sem jaz izjavil, da ne morem glasovati za predlog in sem obenem navel tudi vzroke in sicer deželne doklade kar naenkrat povišati za 5%, to je vendar veliko preveč. Kaj bodo rekli naši volilci? Navedel sem tudi narodnostne ovire, ki nam branijo, glasovati za predlog. Ponovil sem, kar smo v deželni zbornici o velikonočnem zasedanju trdili, namreč, da nas večina deželnega zbora preveč pritiska in da nismo mogli glasovati za začasni proračun za l. 1903. Iz istih razlogov tudi sedaj ne moremo glasovati za povišanje deželnih dokladov za 5%. Radi te izjave v finančnem odseku me je gospod načelnikov namestnik finančnega odseka pozval k redu, drugače ne vem kako bi imenoval njegovo ravnanje. Zavrnil je namreč mojo trditev in rekel, da ni res, da bi nas večina pritiskala, ampak nasprotno, da večina deželne zbornice po očetovski skrbi za Slovence. Jeli to res? Hočem biti popolnoma nepristransk.

Naj dejanja govorijo, in pokazalo se bo, če sem v finančnem odseku pravo trdil ali ne. Poprej pa mi dovolite še to-le splošno opombo. Vsak poslanec sme vendar izraziti svojo sodbo, ali večina kakega političnega zastopa z davki prav razpolaga ali ne, in če v tem našem slučaju večina v deželnem zboru z manjšino štajerskih prebivalcev, Slovenci, res tako ravna, kakor bi morala ravnati po naravnem zakonu in po državnih postavah. To pravico ima vsak volilec, vsak davkoplačevalec, v veliko večji meri še poslanec, zastopnik ljudstva. To se godi povsod in v vsakem političnem zastopu, in še veliko hujše se kritikuje delovanje večine. Tedaj edino le poslanec v štajerskem deželnem zboru ali v njegovih odsekih naj ne bi imel te pravice! Umevno bi mi bilo, če bi bilo neresnično, kar smo vedno povdarjali, da se nam ne dajo pravice, ki so nam zajamčene po naravnem pravu in po državnem zakonu. Kako pa je v resnici? Navedem le nekatere vzgleda. Prašam vas, ali dobivajo naše slovenske občine in okraji dopise, ki bi jim bili umljivi? Nikakor ne! Gospoda moja! Deželni odbor je pošiljal slovenskim občinam odloke v popolnoma nerazumljivem nemškem jeziku. Slovenske občine so poslale odloke nazaj na deželni odbor s prošnjo, naj se jim prestavi na slovenski. In kaj se je zgodilo? Grozilo se jim je s kaznijo. Znan mi je slučaj, ki sem ga že enkrat tukaj navel, da se je grozilo slovenski občini s kaznijo 100 gl., če ne reši nemškega dopisa deželnega odbora. Priznati moram, da ravno tako, kakor deželni odbor, ravna s Slovenci tudi politične ob-

Listek.

Zbirajte narodne noše!

Ant. Korošec.

Nekdaj se je sicer klicalo: Nazaj k narodni noši! A ta klic ni imel uspeha in je utihnil. Bolj potreben in umesten pa postaja sedaj za nas Slovence drug klic: Zbirajte narodne noše!

Našega ljudstva ne bomo ne z dobrim, ne s hudim več prisilili, da bi se vrnil k nekdanjim svojim nošam, kajti ono je v pretesni zvezi z omikanim svetom in je tudi samo stopilo med vrste omikanih slojev. Pri vsakem narodu pa gine narodna noša z napredovanjem prosvete. To je naravno! Gospodarsko življenje postane pri prosvetljenem narodu brezobzirno tekmovalstvo posameznikov za obstanek, koje odvrača njih misli in skrbi na važnejše predmete nego je kraj in noša. Napredujoča prosveta pa spremeni tudi družabne razmere v celem narodu in oni sloji, ki so prej s spoštovanjem gledali pri omikanih stanovih njih nošo kot nekako vidno znamenje mnogo večje omike, se čutijo z omikanimi ravnopravnimi in zato si osvajajo tudi njih nošo. Iz estetičnih, narodnogospodarskih in zgolj narodnih razlogov pač vsakdo obža-

luje, da so lepe narodne noše izginile med našim ljudstvom, toda da bi se vrnilo, ostane v bodoče le pobožna želja narodnih sanjačev in prevelikih idealistov.

Danes je glede narodnih noš naša naloga, da jih zbiramo in hranimo! Na Spod. Štajerskem dosedaj nismo imeli ne zavoda, ne društva, kateremu bi se lahko izročevali ostanki nekdanjih noš. Kranjci s svojim muzejem pa se niso hoteli ali niso znali postaviti na vse-slovensko stališče. A letos smo tudi štajerski Slovenci dobili središče in ognjišče za svoje narodopisne težnje, namreč „Zgodovinsko društvo“ s sedežem v Mariboru. Vsakdo ve sedaj, kam mu je pošiljati za slovensko narodopisje važne reči.

Spodnještajerski Slovenci imamo v narodnih nošah bogato in zanimivo preteklost. In kdo bi ne videl rad samozvestnega Pohorca v suknji, ki je bila baje zelo podobna francoskemu fraku? Ponosni Murski poljanci, Ščavničarji in Pesničarji bi se nam predstavljali v kakem narodopisnem muzeju v slovitih brgušah, kratkih robačah in srebrnogombnih telovnikih, po zimi pa v kožuhih domačega pridelka. Ptujski poljanci imajo še sedaj svoje posebnosti v obleki, posebno ženske. Savinjska narodna noša je slovela zaradi svoje lepote in dragocenosti. Posavljani so nastopali nekdanj v gladkih, svetlih sareh, v širokih, nebarvanih

platnenih hlačah in z zajčjeki na glavi. V šmarnem okraju se še vidijo ob ženitovanjih ostanki nekdanje narodne noše, ki je bila v onih krajih običajna. Le skupno smo tukaj imenovali prebivalce nekaterih okrajev, sicer pa je bilo v vsakem okraju še zopet mnogo razlikosti v nošah.

Na potovanju po zahodnem Balkanu sva s prijateljem najbolj občudovala narodopisni oddelek deželnega muzeja v Sarajevu. Kakor se veseli otrok nad lilikami, enako veselje, toda razumno, obhaja omikane človeka pri pogledu na figurine v krasnih pestrih narodnih nošah! In na narodopisni razstavi v zlati Pragi l. 1895. smo se mlajši slovenski obiskovalci, ki še nismo prav pojmovali pomena statističnih tabel, diagramov in enakih podatkov v drugih oddelkih, pač najrajši mudili v levem oddelku narodopisne palače, kjer smo gledali tipične obraze iz različnih češkoslovanskih krajev ter se divili lepoti narodnih noš Hanakov, Valahov, Slovakov, Horakov in drugih prebivalcev češkega ozemlja. Sad češke narodopisne razstave je Narodopisni muzej v Pragi.

Zakaj bi se tudi mi spodnještajerski Slovenci ne oskolili in ustanovili našemu „Zgodovinskemu društvu“ narodopisnega muzeja? O potrebi in veliki kulturni vrednosti takega muzeja ni treba izgubiti niti besede, ker smo v

lasti. Večkrat sem že prosil nj. ekscelenco g. cesarskega namestnika, naj naroči političnim oblastem, da dopisujejo slovenskim občinam in okrajem slovensko, da jim bo dopis vendar razumljiv; toda vse zaman. Še le pred kratkim dobil sem zopet od neke občine nujno prošnjo, naj bi posredoval, da dobiva ista občina in obenem tudi vse druge slovenske občine dopise od političnih oblastij v slovenščini. Ista občina toži, da ji delajo nemški dopisi grozne sitnobe ker minejo včasih po cele ure, predno se dobi človek, ki županu nemški dopis raztolmači, naj si bo že prav ali napačno. Če dobijo potem politične oblasti napačne podatke, krive so si same, ker tako zahtevajo. Gospoda moja! Tako žalostne razmere vgnezdile so se v deželi pri političnih in deželni oblastih. Če se občine potegujejo za svoje pravice ali se pritožujejo zoper kričeče krivice, tedaj grozi se jim z denarnimi kaznimi. In če slovenski poslanec te popolnoma opravičene pritožbe na pristojnem mestu prijavi, drzne se ga predsednikov namestnik finančnega odseka opomniti k redu in celo trditi, da ni res, da bi se Slovincem godila krivica. Še drugo prošnjo bi imel do nj. ekscelence cesarskega namestnika in mislim, da smem v tej zadevi tudi v imenu drugih gospodov govoriti. Prosim, da bi politične oblasti saj nekoliko hitreje reševale razne prizive in dopise. Dostikrat se mora čakati cele mesece, preden se akt reši.

Že pred leti opozoril sem na velike krivice, ki se godijo Slovincem na spodnjem štajerskem na železnici. V prvi vrsti mi je omeniti deželni železnici. Pri teh imajo postaje samo nemške, Slovincem nerazumljive napise. Ravno tako kliče sprevednik postaje samo nemško, da Slovenci niti ne vedo, kje so. (Klic: »to je pa že preveč«.) Tako kliče n. pr. na železnici Poličane—Konjice eno postajo s »Plankenstein« in drugo »Gattersdorf«. Ta imena so Slovincem čisto neznan, znani so le kraji »Zbelovo« in »Dražinjavas«. Ta domača imena ljudje razumejo. Na progi Celje—Velenje kliče sprevednik »Sachsenfeld, Heilenstein in Ritzdorf«. Slovensko, — in ti kraji so popolnoma slovenski, — se zovejo »Žalec, Polzela« in »Rečica«. Mislim toraj, da to nikakor ne kaže očetovske skrbi večine deželnega zbora proti nam Slovincem, če se nam v enomer delajo teške krivice. Čudno je pa, da se na deželnih železnicah vendar nahajajo slovenski napisi, namreč: »Pozor na vlak!« Zakaj ta nedoslednost? Če je bilo potrebno, ta napis »pozor na vlak!« napraviti v slovenskem jeziku, zakaj

ne bi bilo potrebno, da se napravijo v slovenskem jeziku tudi napisi na železničnih postajah?

Kako malenkostno in silno krivično postopa deželna uprava tudi v drugih zadevah proti nam Slovincem, se vidi iz tega, da se nahajajo na deželnih napravah, katere so ustanovljene na Spodnjem Štajerskem, n. pr. na bolnišnicah, hiralnicah, deželnih trsnicah, viničarskih šolah, na deželnih boletnih uradih samo le nemški napisi, čeravno imajo vsi sloji prebivalstva pravico, v nje zahajati in bi morali tudi znati, kaj pomeni eden ali drugi napis. To je naravnost rečeno: nezimerna brezobzirnost nasproti slovenskemu narodu in tretjina štajerskih prebivalcev smo Slovenci!

Omeniti še moram nekaj besed o šoli, zastran katere je že včeraj govoril moj tovariš Roškar, menim namreč sadjerejsko in vinorejsko šolo v Mariboru. Izmed vseh 174 kmetijskih šol, — toliko jih je bilo koncem leta 1902 v Avstriji — so samo 3, na katerih se poučuje slovensko. Delimo te kmetijske šole v tri vrste: 1. Visoke šole, kakor imamo eno na Dunaju in eno v Krakvi; 2. višje ali srednje šole za razne predmete kmetijstva, vseh skupaj 20 3. Slednjič imamo še 152 nižjih kmetijskih šol. Obiskovalo je te kmetijske zavode koncem leta 1902. 6431 učencev. Več kakor dve tretjini teh učencev (4475) bili so kmečki sinovi in sinovi gozdarjev. Od 174 avstrijskih kmetijskih šol jih je pet na Štajerskem, in sicer 1. gozdarska šola v Bruku, 2. kmetijska šola v Grottenhcfu, 3. gozdarska šola v Gussverku, 4. sadjerejska in vinorejska šola v Mariboru in 5. vrtnarska šola v Gradcu. Na vseh teh štajerskih kmetijskih zavodih je pa učni jezik nemški. S slovenskim učnim jezikom so v celi Avstriji le trije poljedelski učni zavodi, in sicer v Gorici, na Grmu, in pa gospodinjstva šola v Ljubljani. Nemških takih šol je bilo leta 1900: 70, čeških: 63, poljskih: 17. itd. Kmetijska šola v Grottenhcfu ima dva letnika in pripravnico, ona mariborska 3letnike. V naznanilu poljedelškega ministerstva z leta 1900. je ta-le opomba: na sadje- in vinorejski šoli v Mariboru je poduk v prvem letniku za slovenske gojence slovenski. »To bi bilo veselo! Toda je pa tudi v resnici tako? Ni mogoče; zakaj niti eden izmed učiteljev ne zna slovensko. (Klic: morda govori slovensko, a slovensčine v pismu ni zmožen.) Namez tega letnika je le, da Slovence nekoliko nemščini privadijo, da potem v drugem in tretjem letniku razumejo nemška predavanja. Na ta

način pa zgubijo Slovenci popolnoma eno leto. Radi tega pritoževal se je gosp. Roškar, pa odgovorilo se mu je: za Slovence je velika dobrota, če se naučijo nemščine.

(Konec pride.)

Dopisi.

Iz Oplotnice. (Še enkrat občinske volitve.) Naša slovenska zmaga pri občinski volitvi dne 9. novembra t. l. ne da miru voditeljem naših posilinemcev kakor so: Franc Jonke, Anton Kriechbaum, posilinemec Fr. Stermschek, krojač iz Žiž, I. Kos st. in ml., A. Obrul, A. Walland, oba Hafenrichterja in dr., koji vsi od slovenskih grošev živijo in so skoro vsi razun zadnjih dveh na Slovenskem rojeni ter nekateri kot n. pr. Obrul le za silo nemški lomijo. Ti so v 25. številki »Štajerca« svojo jezo izlili čez tiste, ki so jim bili krivi, da so propadli pri volitvi. Nemški oplotniški zmag je bil navajen skozi vsa leta nas Slovence zatirati in ker se je posrečilo, ga smrtno raniti, se je silno razburil že pred volitvijo, tako da je kratko pred začetkom volitve g. komisar dr. pl. Weiss k domačemu župniku stopil in je rekel: »Gospod, duhovi so silno razburjeni in se je bati, da se kaj zgodi. Vi imate veliko upliva, posredujte sedaj, da se duhovi pomirijo.« In ko se je gospodu zagotovilo, da bodo Slovenci mirno za pravično reč glasovali, se je tudi gospod komisar potolažil. In zdaj pravijo ti gg. veliki Nemci v svojem »Štajercu«, da se je zlorabila vera, da ako se nam ne da poblastilo, da se Bogu zamerijo in da ni čuda, ako vera peša. Dopisun »Štajerca« pač ne ve ali noče vedeti, kaj se pravi vero zlorabiti. Naši slovenski volilci vedo, kakor se jim je pri vsaki priložnosti razlagalo, da je za nje sramotno, ako pustijo, da naši verski in narodni nasprotniki nad nami gospodujejo in vsepovsod pravične tirjatve odbijujejo, kakor se je zgodilo l. 1882, ko ni hotela občina vkljub ukazu c. kr. okr. glavarstva in knezoškofijstva kaplanije popraviti, tako da smo bili dalje časa potem brez gospoda kapelana. Ali ko se je jim l. 1884 postavno za naše pokopališče lasten grobokop postavil, so občinski predstojniki, od katerih se sedaj dva živita, od gospoda župnika tirjali, da naj to naredbo očitno kot zmoto prekliče. Ker on tega ni storil, so oni 13. jan. 1884 po občinskem slugi očitno po božji službi na cesti preklicali, da gospod župnik nima te pravice in da mora to ostati po starem. Vsled pritožbe gospoda župnika proti takemu čudnemu postopanju, je c. kr. namestništvo v Gradcu dne 17. dec. 1885 spoznalo, da je oplotniška občina krivo ravnala. In ko se je po dolgoletnem trudu začela stavba nam prepotrebne nove cerkve l. 1895., bila je zopet oplotniška občina s svojim zastopom, ki je temu pretežavnemu delu z vso močjo — a hvala Bogu zastoj — nasprotovala, ker postavila se je cerkev in sicer tako lepa, da je bila od ces. kr. nadinženirja imenovana v pismeni oceni: »Znamenita umetnost«. Tudi so v našem občinskem zastopu nekateri gospodje, koji niti na Božič ali Velikonoč ne grejo v cerkev.

Zato se je volilcem lahko dokazalo, da oni naših verskih potreb nikjer ne podpirajo, kakor so tudi letos zaradi krivo tolmačenih besed g. župnika storili po tožbi zavoljo žaljenja časti. In ti naši nemški pošteni, ki so hoteli 9. nov. pri obč. volitvi s tem prodreti do zmage, da je krojač Stermschek predlagal naj se poblastilo volilke Marije Klančnik kot pravo potrdi, čeravno je bila podpisana Katarina K. ali poblastilo Walburge Wuser, katere mož se živi in Marije Koprivnik, katera je dala naši slov. stranki poblastilo ne pa nasprotni, itd. In zdaj se pravijo, da gre za naš lakomni, nikdar polni žep in za naše ničvredne namene. »O vi radodarne velikonemske duše, pogledajte si enkrat našo podružnico sv. Barbare, za katere popravilo je g. župnik iz svojega nikdar polnega žepa plačal 2500 gld ali našo novo

tem vsi enakega naziranja. Najlepši začetek pa bi se storil z nabiranjem naših narodnih noš! Tako nabiranje je v gmotnem oziru najlažje in bi našlo med ljudstvom tudi največ zanimanja in sodelovanja. In tudi skrajni čas je za narodne noše, da jih zbiramo in hranimo, sicer bo prepozno! Ako bi bil ta korak storjen, vzbudilo bi se polagoma zanimanje tudi za vse druge panoge narodopisja.

»Zgodovinsko društvo« za slovenski Štajer je mlado in nima sredstev, da bi samo vzelo v roke nabiranje narodnih noš. Zato je potrebno, da vsak okraj sam začne svoje narodne noše po navodilih »Zgodov. društva« nabirati in jih da potem društvu hraniti. Za narodopisno razstavo v Pragi, ki je imela namen, ustanoviti narodopisni muzej, se je priredilo po posameznih okrajih blizu 200 razstav in na tisoče narodopisnih shodov. Samo dijaki so priredili okoli 1400 takih shodov. Da se omogoči razstava in ustanovi muzej, za to je deloval nazadnje in se zanimal ves češki narod!

Če v počitnicah prihajajo potovalci iz drugih dežel v naša mesta Maribor, Ptuj in Celje, kaj jim naj pokažemo slovenskega? Edino lepe stavbe Narodnih domov, a v njih? Plesno dvorano, in eno, dve sobani — za pitje! Ali je to vse naše kulturno delo? Če ima peščica spodnještajerskih renegatov tri še dokaj zanimive muzeje, bi pol milijona

spodnještajerskih Slovencev vendar lahko imeli in vzdrževali vsaj en muzej!

Za ustanovitev spodnještajerskega slovenskega muzeja začnimo delovati z nabiranjem naših narodnih noš. Za to je treba seveda precej idealnega narodnega navdušenja in resnobe dela. In ker se ta dva predpogoja nahajata osobito in gotovo pri našem vseučiliščnem dijaštvu, bogoslovnem in posvetnem, obracamo se do njega, naj ono vzame po navodilih, ki jih bo dobilo na željo pri »Zgodovinskem društvu«, z nabiranjem narodnih noš in ako se da, tudi drugih narodopisnih predmetov. Za stroške se mu ni bati! Naše narodno razumnost je v takih rečeh radodarno z nasveti in denarjem! Naša probujena kmetiška mladina pa mu bo najboljša in najprirednejša pomagalka pri iskanju po stvarah na rodopisne vrednosti. Kako častno bi bilo za nas spodnještajerske Slovence, ako bi že v prihodnjih počitnicah bili povabljeni na kako okrajno, četudi še tako skromno narodopisno razstavo!

Speznavajmo bolj svoj narod, da ga bomo bolj ljubili. Dokažimo svetu, da zares stojimo v vrstah omikanih narodov!